

2019-034

Archeologienota Mariakerke Waalkens

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

12-3-2019

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Mariakerke Waalkens (provincie Oost-Vlaanderen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied en waarbij de totale oppervlakte van de vergunningsplichtige bodemingrepen meer dan 5000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 9342m² groot, bevindt net ten oosten van de straat Waalkens, in het industrieterrein van Mariakerke en Wondelgem ten noorden van de R4. Het is momenteel volledig braakliggend en grotendeels verhard met steenslag. Het doet dienst als stockage- en parkeerplaats.

Het plangebied is gelegen op ruime afstand ten noorden van de dorpskern van Mariakerke. Op de oudste betrouwbare historische kaart, de Ferrariskaart uit ca. 1777, is de ligging in de Kalemeersen duidelijk te zien. De Lieve stroomt centraal van west naar oost door het terrein, erlangs zijn weiden gelegen. Ten noorden van het plangebied stroomt de Kale. Het zuidelijke deel van het plangebied is net buiten de meersen gelegen, vermoedelijk iets hoger dan het noordelijke deel, en is in gebruik als landbouwgrond. Iets ten zuidwesten van het plangebied is een omwalde hofstede gelegen langs een noord-zuid georiënteerde weg, het is de enige bebouwing in de nabije omgeving. De situatie blijft dezelfde gedurende de 19de en eerste helft 20ste eeuw. Op de Atlas der Buurtwegen en de Poppkaart is een afwijkende, cirkelvormige percellering merkbaar, het is onduidelijk wat de oorsprong ervan is. Op de luchtfoto van 1971 is de transformatie van de omgeving al volop aan de gang: de Kale is verdwenen, de Ringvaart en de R4 zijn aangelegd, de Lieve is nog enigszins herkenbaar in het landschap. In de omgeving van het plangebied is de aanzet voor aanleg van het industrieterrein al merkbaar. Op het zuidelijke deel van het terrein zijn met zekerheid werken aan de gang, op het noordelijke deel is dat niet uit te maken, evenmin of er op dat moment reeds een ophoging heeft plaatsgevonden. Dit is wel het geval op de luchtfoto van 1979-1990: de oude landelijke omgeving is volledig weggevaagd en vervangen door een industrieterrein met bijhorende wegenis. Het plangebied is braakliggend op dat moment, dat blijft ook zo op de luchtfoto van 2000-2003. Op dat moment zijn er grondwerken aan de gang op het terrein. Pas rond 2005 wordt Waalkens aangelegd, vanaf ca. 2008 komt het terrein in gebruik als stockageplaats, in 2015-2016 wordt het magazijn net ten zuiden opgetrokken. Het plangebied was tot 50 jaar geleden gelegen in de alluviale vlakte rond de Lieve en Kale, wat ook af te lezen valt uit de bodemkaart: voornamelijk natte zandleembodems zonder profiel. Dit was een laaggelegen omgeving, onderhevig aan periodieke overstromingen, niet geschikt voor bewoning. Daarvoor waren de hogere zandruggen ten noorden en ten zuiden van de vallei beter geschikt. Omwille van het waterzieke karakter, en omdat er grond voorhanden was door aanleg van de Ringvaart, werd bij de aanleg van industrieterrein in de jaren 1970 het plangebied opgehoogd. De ruime regio van het plangebied rijk is aan archeologische sites van diverse periodes, waarbij de Kale en bijhorende zandrug een belangrijke rol spelen. Veel prospectievondsten en nederzettingssporen zijn aangetroffen op deze zandrug ten noorden van het plangebied. Ten zuiden van de Kale zijn dan weer funeraire structuren uit de late bronstijd aangesneden. Middeleeuwse sporen nabij de dorpskern van Wondelgem wijzen op het belang van deze locatie in de ontwikkeling van de gemeente; de vele laatmiddeleeuwse en jongere walsites en kasteeltjes tonen de ouderdom

en geprefereerde locatie aan van de verbinding van oost naar west tussen Mariakerke en Wondelgem. De gekende sites bevinden zich echter buiten de alluviale vlakte, op een totaal andere landschappelijke ligging dan het plangebied, dat door zijn waterrijke karakter misschien wel geschikt was voor jacht en visvangst, maar niet voor bewoning. Algemeen kan er aan het plangebied een eerder lage archeologische verwachting toegekend worden. De topografische omstandigheden waren niet bepaald aantrekkelijk voor bewoning in het verleden, hiervoor zijn er in dit gevarieerd landschap betere plaatsen te vinden. De drassige ligging vlak aan een waterloop in een landschap met veel hogere plaatsen in de nabijheid zorgde ervoor dat deze plaats waarschijnlijk niet erg geschikt was voor menselijke bewoning. Daarnaast moet ook rekening gehouden worden met de ingrijpende werken die gepaard gingen met de omvorming naar industrieterrein in de jaren 1970. Het supprimeren van de Lieve zal een grootschalig verstoring van de bodem teweeg hebben gebracht. Voorafgaand de ophoging van het industrieterrein zal er ongetwijfeld eerst grondverbetering zijn toegepast, bijvoorbeeld door het afgraven van minstens de toenmalige teelaarde om latere verzakkingen en zettingen te vermijden. Ook het vele werfverkeer dat met deze grootschalige infrastructuurwerken gepaard ging zal een nefaste impact hebben gehad op de bovenste bodemlagen. Dus bijkomend bij de lage archeologische verwachting, is de kans dat er archeologisch erfgoed bewaard is op het terrein zeer gering.

Op het plangebied worden 2 bedrijfsverzamelgebouwen opgericht, bestaande uit meerdere afzonderlijke units. In eerste instantie zal over het volledige terrein een pakket van 30cm dik worden afgegraven. Vervolgens wordt voor de aanleg van verharding en parkeerplaatsen op 26% van het terrein nog bijkomend 15cm dieper afgegraven. Nog diepere afgravingen vinden plaats ter hoogte van een buffer-infiltratie (138m², 105cm onder huidig maaiveld), nutsleidingen en -voorzieningen (95cm onder huidig maaiveld) en bij het plaatsen van de funderingen van de gebouwen (meerdere meter diep, via palen of grindkernen in een grid van 6 bij 6m, diameter van 50cm per funderingspunt). Deze diepere uitgravingen zijn eerder beperkt in oppervlakte, verspreid gelegen en sleuf- of puntvormig.

Het totale projectgebied heeft een bepaalde – eerder lage - archeologische verwachting. Het bureauonderzoek heeft daarnaast aangetoond dat:

- het plangebied is opgehoogd bij de aanleg van het industrieterrein
- er met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed meer bewaard kan zijn op het plangebied, gezien de grootschalige infrastructuurwerken die hier in het verleden hebben plaatsgevonden.

Het merendeel van de geplande werken is ondiep (max. 45cm) vindt plaats in de bestaande ophoging. De ingrepen die dieper gaan, zijn verspreid gelegen en beperkt in oppervlakte. De kans dat er onder de ophoging nog archeologisch erfgoed bewaard is op het terrein, is bovendien zo goed als uitgesloten.

Verder vooronderzoek op het plangebied zal bijgevolg niet leiden tot kennisvermeerdering, en wordt dus niet geadviseerd. Er dient dus geen programma van maatregelen voor verder archeologisch vooronderzoek opgesteld te worden. Wel wordt gewezen op de wettelijke

verplichting om bij aantreffen van archeologisch sporen/vondsten tijdens werken, dit te melden aan Onroerend Erfgoed¹.

¹ Zie artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 5.1. van het Onroerenderfgoedbesluit.